

The author defines culture as one of the specific areas of the human being, which has great potential, capable of ensuring social peace and to restore spiritual and cultural environment of the country. It is in the context of the establishment of modern Ukrainian state culture in all its diversity takes on new meaning and form and calls for its restoration, development and effective use of relevant interest and support of various stakeholders cultural life.

Paying attention to the importance of culture, the author considers it as a specific activity in the regulation of cultural life that affects both the individual person, citizen, and in particular social group, to form a worldview, development and implementation of culture-building. The culture here, the author defines as a system important to humans meaningful complex values, which are able to perform regulatory principles of individual and group behavior.

On the factual material, the author analyzes the main objectives, strategic goals and priorities culture defines different groups of stakeholders interested in the development of the second. The very definition of different groups of stakeholders national cultural life of the characteristics of institutional and legal framework of the implementation of activities revealed a group effect on the development of culture, leading to improved cultural situation.

For a deeper analysis of the research object, the author refers to the theoretical understanding of the term "stakeholder" in the determination of different groups, categories of exposure and the development of culture.

In the context of the conceptual and categorical apparatus of research by analyzing the impact of these groups, the financial indicators; managers who control the area; In the context of the conceptual and categorical apparatus of research by analyzing the impact of these groups, the financial indicator workers who implement the goals and objectives; economic partners, which are divided into those who help finance development (benefactors, sponsors, etc.) and those who are direct consumers of the production. Each of these groups has its own categories of interest in the culture and in accordance with this standard and is different influences and tasks.

Thus, the author identifies and describes under these stakeholders in the cultural sector, citizens, government, institutions, organizations, companies, both public and private sectors, engaged in culture, professional artists, cultural workers, professional art groups, media representatives, representatives of civil society (performing arts, ethnic and cultural associations, civic and charitable organizations, associations, foundations, etc.).

In the context of the study, the author pays particular attention to the issue organizational legal nature of the relationship between different groups of stakeholders, defines the regulations that govern their interactions.

Analyzing scientific and theoretical approaches of different national research schools, the author defines subjective rights and legal responsibilities of the stakeholders of national cultural life.

Describing the cultural life of society, the author identifies those stakeholders who carry out cultural values, make a contribution to the formation and development of the sphere of culture and art, and anyone who is a consumer of art culture, it develops, forming thus a spiritual world.

In the article special attention is paid to one of the main stakeholders cultural life of Ukraine - namely man, a citizen. No such stakeholder author describes as the main consumer of cultural products ii services.

The paper identified and analyzed government guaranteed Cultural Rights, the mechanisms of their realization and protection.

For a better understanding of cultural issues and their solutions, the author refers to the definition of the role of the market of cultural goods and services, consumer reveals a process that is characterized by a particular value is not always measured by material values.

More attention is focused on the most influential stakeholder's cultural life - the state. This state is the one instance, which is designed to integrate, to ensure the interests of all concerned stakeholders cultural life. The article reveals the specific role of the state as the holder of cultural resources. Characterized by a system of controls Ukrainian cultural life.

Separately, the article defines groups of stakeholders representing various civil society. Characterized by their place and importance in the cultural development of Ukraine.

In conclusion, the author emphasizes the undeniable relevance of the article and provides search solutions of this problem in a more comprehensive perspective, taking into account the spatial and temporal specificity of the cultural sphere.

Keywords: culture, stakeholders, cultural policy, cultural environment.

УДК 902 (=161.2) (075.8)

Матушенко Валерій Борисович
кандидат культурології, доктор філософії, доцент

УКРАЇНСЬКІ ОБРЯДИ ПІСЛЯВЕСІЛЬНОГО ЦИКЛУ

У статті аналізується післявесільний цикл українських обрядодій, який вміщує не так багато обрядів порівняно з передвесільним і власневесільним. Раніше, до 70-х років ХХ століття, до післявесільного циклу належав обряд зняття фати та покривання хустиною. Але за браком часу та відсутності святкування на другий день у сучасні роки на території середньої Наддніпряни (м.Київ, Київська, Чернігівська, Черкаська області) він проходить в перший день весілля. Тому на цей цикл залишається дуже мало обрядів. Оскільки післявесільний цикл не повністю висвітлений у багатьох дослідженнях різних авторів, то саме його розгляду присвячується стаття.

Ключові слова: весілля, післявесільний цикл, традиційні обряди, сучасні обряди, молода, молодий.

Серед актуальних завдань статті: 1) проаналізувати дослідження української весільної обрядовості в сучасних працях українських етнографів та культурологів у контексті виявлення ними фактичного

матеріалу післявесільних обрядодій українського весілля; 2) детально дослідити сучасні післявесільні обрядодії українського весілля регіону середньої Наддніпряни на основі досліджень автора.

Насамперед цікавими є дисертації молодих українських етнографів. Так, у праці С.Козяр "Українська родинна обрядовість. Віхи людської долі: весілля, похорон" висвітлено перебіг весільного та похоронного обрядів на Поділлі. Розкрито суть, символіку весільних атрибутів та обрядових дій. Наводяться деякі пісенні зразки [1]. І.Щербина в своєму дослідженні "Українське весілля як етнокультурний феномен" дає комплексний теоретичний аналіз семантики української весільної обрядовості на матеріалах слобжанської обрядово-пісенної традиції [2]. Оригінально аналізує українські обряди М. Маєрчик у праці "Українські обряди родинного циклу крізь призму моделі переходу" [3]. Л.Узунова в праці "Відродження традиційних свят та обрядів в сучасних умовах культурного життя Криму" проаналізувала історіографію вивчення культури даного регіону та розглянула особливості міграційних процесів, що вплинули на її формування [4]. Л.Бондарчук розглядає загальну систему весільних обрядодій, окремих мікрополів специфічних ритуалів польського весілля та характеризує принципи структурування обрядових парадигм у праці "Обрядова весільна лексика польської мови" [5]. Дослідниця Н.Петрова у праці "Українська традиційна весільна обрядовість Одещини" (20 – 80-ті рр. ХХ ст.) узагальнила інформацію, одержану з письмових джерел і польових матеріалів, з застосуванням порівняльно-історичного аналізу як одного з важливих методів типологізації, за допомогою якого відновлено структуру весільної обрядовості, визначено її локальні, регіональні та стадійні відмінності, вивчено етнічні особливості весілля українців, з'ясовано наслідки взаємодії з традиціями молдован, росіян, болгар та іншими етнічними групами регіону [6]. На основі даних Подільсько-Волинського регіону підготовлено дослідження З.Марчук "Українське весілля: генеалогія обряду", в якій на підставі фольклорного матеріалу (текстів весільних пісень, усних оповідань на тему весільних звичаїв) розглянуто особливості походження та розвитку весільного обряду, розкрито його зв'язки з різними історичними епохами та культурами [7]. Що стосується теми функціонування, поетики, символіки українських весільних пісень, то цю тему розглянула у праці "Весільні пісні Поділля: функціонування, поетика, символіка" дослідниця С.Маховська [8].

Та найцікавіше дослідження, на думку автора, зроблене в праці І.Несен "Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ – ХХ ст.)". Тут ретельно розглядається сусідній з нашим дослідженням регіон Полісся як місце побутування реліктових етнографічних явищ і район, який найбільше постраждав від Чорнобильської катастрофи, а тому потребує найбільшої уваги [9].

І остання з сучасних наукових робіт – дисертація молоді харківської дослідниці В. Бугайової "Весілля як феномен української культури: обрядовість і театралізація", яка була захищена 26 вересня 2013 р. в Харківській державній академії культури. В останні роки у дослідницькій практиці актуальним став підхід до обрядів родинного циклу, зокрема весілля як соціокультурного явища, адже воно тісно пов'язане з цінностями й тенденціями розвитку сучасного суспільства. Весілля виступає неодмінним виразником соціального життя людини, її смаків, образів – своєрідним маркером національної культури. Дослідження В.Бугайової присвячене надзвичайно актуальній проблемі феномена українського весілля в категоріях обрядовості й театралізації. Важливі й цікаві ідеї дослідниці послідовно і логічно розгортаються у тексті дисертації. Спочатку В.Бугайова визначає головні категорії дослідження – традиції, обряди, ритуали, а також театралізацію як основу художнього функціонування весільної обрядовості. Складність і багатозначність об'єкта дослідження зумовили використання декількох наукових підходів – передусім культурологічного та мистецтвознавчого.

Необхідно відзначити дбайливо зібраний дослідницею фактичний матеріал (зокрема, звернення до власного багаторічного досвіду роботи у весільних агенціях, проведення весільних фестивалів), проблема інтерпретації якого давно вже на часі [10].

Отже, для вивчення весільних обрядів і весілля в цілому склалася досить широка джерельна база. Це свідчення стародавніх авторів, спостереження мандрівників-іноземців, що перебували на Україні, спеціальні дослідження дореволюційних, радянських і українських етнографів. Але існує потреба в систематизації накопичених матеріалів стосовно весільних обрядів в усіх етнографічних районах, зонах, місцевостях України. Для автора важливо показати реконструйовані та структуровані весільні обряди з врахуванням місцевих особливостей, характерних для регіону середньої Наддніпряни, де післявесільні обряди висвітлені недостатньо глибоко.

З останньої сентенції автора виникає досить логічне запитання: чому сьогодні молоді українські наречені практично не проводять на своєму весіллі післявесільний цикл обрядових дій?

Це пов'язано з тим, що молоді : а) не знають, як це робиться; б) не хочуть цього робити; в) живуть у місті, а там красиво та колоритно їх не проведеш; г) терміново вранці виїжджають у весільну подорож; д) немає з ким ці обрядодії робити, так як усі гості вже роз'їхалися.

Друга частина завдання даної наукової статті полягає в тому, щоб правильно, послідовно і чітко описати всі обрядодії післявесільного циклу українського весілля регіону середньої Наддніпряни на основі власних польових досліджень автора. А виглядають ці обрядодії так.

1. Обряд "покриття молоді" відбувався завжди на традиційному весіллі і проходив вранці, після шлюбної ночі, в хаті молодого. В Україні, в більшості шлюбів (приблизно 95 % на 100 випадків) після весілля молодий парубок повинен був привести молоду дружину до хати своїх батьків [11], а якщо

гарно заробляв і вже побудував свою власну хатину (в селі), чи квартиру, або кімнату (в містечку), то приводив дружину саме туди. Всі шанували такого молодого парубка і говорили про нього, що він серйозний, працьовитий і сам заробив собі на весілля. І тільки в 5 % шлюбів, коли у молодого не було ні хатини, ні кімнати, він йшов жити до батьків молоді. Такого парубка не поважали, йому кричали "приймак", "йдеш в прийма до тещі" [11, 104]. Але в поодиноких випадках були молоді, працьовиті хлопці – сироти, в яких померли батьки. Таких молодиків ніхто не ображав і не ляв.

Цей обряд покриття має древні корені – приблизно з XV ст. Уся обрядодія відбувалася в спеціальній кімнаті – "коморі" – там, де проходила перша шлюбна ніч. Треба наголосити на тому, що цю комору, тобто окремих пристрій до хати, будували в селах спеціально в тих сім'ях, де народжувалися хлопці. Коли в родині були одні дівчата, то батьки не переймалися і знали, що їх дочки першу шлюбну ніч будуть проводити у своїх чоловіків. Після першої шлюбної ночі варіантів було тільки два. Випадок перший і дуже рідкий. Молода виявилася не дівчиною, простираadlo білим, а свекруха вранці заходила до молодих і це бачила. Одразу вона вившувала це простираadlo перед хатою для масового огляду. Виникає питання, чому вона це не приховувала, чому не захищала наречену? Відповідь лежить на поверхні. Справа в тому, що про весілля знали заздалегідь усі, тобто усе село. І якщо свекруха не представить стовідсоткові докази, що її невістка незаймана, цнотлива, люди не зрозуміють – порядна молодичка чи ні. Тому питання цнотливості, вірності, незайманості було в українських сім'ях на першому місці в плані виховання. Коли щось не так, то молоду не захищали ні батьки, ні родичі, ні друзі. А брат молодого міг навіть жбурляти в наречену багнюку, лайно, сміття. Молода повинна була терміново збирати речі та бігти в сусіднє село, інше містечко, чи навіть у іншу губернію. А на її батьках все життя буде тавро – погано виховали свою дитину

В другому випадку, коли свекруха заходила в комору і бачила червоне простираadlo, то вона з великою радістю вившувала його для огляду усьому селу. Молода при цьому одягала на голову свою прозору хустину (символ дівочості та цноти), а свекруха, придбавши до весілля спеціальний подарунок для невістки – білу як молоко хустку (символ заміжньої жінки) – починала з молодою весільну гру. Вона заходила з-заду нареченої, намагаючись зняти прозору матерію, а молода відхиляла голову. Тоді матір заходила з іншої сторони і молода відхиляла голову в інший бік. На третій раз свекруха цілувала головоньку нареченій, а та більше не чинила опір, а мати знімала фату та клала на свою руку, чи на стілець. Після того мати брала білу хустку і одягала на голову молодій. Та перший раз рукою скидала хустку на підлогу, мати ловила цю хустку і вдруге одягала на голову нареченої. Молодичка вдруге скидала хустку. Мати знову ловила хустку, потім цілувала головоньку нареченій і повязувала хустку ззаду. На цьому весільна гра закінчувалася. Молода більше не пручалася, і з цієї миті її не можна було називати словом – "наречена", а тільки "заміжня" чи "дружина". В цій білій хустці молода повинна була ходити, щоб відрізнитися від неодружених дівчат. Сто чи двісті років тому молода без цієї хустки навіть не могла вийти на вулицю. В сучасні часи цей обряд відбувається на весіллі в перший день і характерний як для міста, так і села [11].

Як відомо, в більшості випадків на Україні після весілля молода йде жити чи до батьків молодого, чи до самого молодого. В сучасні часи молодята після весілля намагаються жити окремо від батьків, у своїй квартирі чи будинку. А якщо такої можливості немає, то вони знімають квартиру чи житло. В стародавні часи жити окремо могли тільки дуже багаті люди, а відсоток таких багатіїв був дуже малий. Тому звичайна українська наречена після весілля переходила зі своїм приданим жити в хату (в селі), чи в квартиру (в місті) батьків молодого. При цьому батьки перед весіллям її вчили, що обов'язково треба слухатись свекра і в усьому догоджати свекрусі, а свого чоловіка треба кохати. На традиційному весіллі після вранішнього покриття свекрухою голови молоді білою хусткою (очіпком) проводився наступний обряд – "сніданок молодих". В народі з цього приводу жартували. Казали, що свекруха не добра і годувати молоду сніданком не буде. Тому вранці подруги молоді, в тому числі і перша дружка (свідка) брали їжу та випивку, що залишилася з весільного столу, та йшли в гості до молодят. Якщо це відбувається в селі, то дівчата йдуть через усе село з жартами, піснями, гумором, щоб усі почули, що свекруха скупа та не хоче годувати невістку. За цією процесією слідували родичі нареченої. Коли ця кавалькада з великим шумом підходила до будинку нареченого, то батьки старалися якнайшвидше накрити столи, щоб показати свою щедрість. Як тільки гості з їжею перетинали поріг хати, батьки з радістю запрошували їх до столу, на сніданок. Два місця в голові стола накривали для молодих, але родичі спеціально займали ці місця. Молоді заходили після усіх. Молодий вже не одягав весільний фрак, а одяг на ньому був не такий нарядний як учора, а молода одягала теж більш простіше вбрання, але обов'язково з білою хусткою на голові. За те, щоб сісти на свої місця молоді повинні були заплатити викуп гостям. Ніякі фінанси гості не сприймали. Розрахунок повинен був проводитися в натуральній формі, чи в культурній програмі. Наприклад, автор бачив особисто цей обряд в м. Ірпінь Київської області. Там молода пара, щоб сісти поснідати півтори години співала пісні, розказувала вірші, потім анекдоти. А гості скандували: "мало, давайте ще". Все закінчилося тим, що молодий став на голову та дві хвилини простояв догори ногами. І тільки тоді родичі та друзі задоволилися і пустили молодят поїсти. Коли я запитав у батьків молодого, чому ви не припиняли цю процедуру так довго, адже це Ваш рідний син та його молода дружина. Вони відповіли в такому дусі, що, мовляв, треба мати терпіння до їжі також, треба бути розумними, треба знати багато пісень, віршів, жартів, анекдотів. А тридцять ро-

ків тому на їх весіллі влаштували такі торттури, що батьки молодого не могли дві з половиною години поспідати. А раз їх вчили народним українським обрядодіям, то вони не хочуть про це забувати і як справжні українці влаштували своїм дітям такий іспит для того, щоб вони це не забули і передали ці традиції своїм нащадкам. Це правильно з усіх точок зору. По-перше, це продовження українських традицій наших предків, по-друге – це розвиток культури і фольклору, так як виконуються українські народні пісні, вірші, жарти, дотепи, скоромовки, анекдоти. І по-третє – це генетичний код нації. В усіх країнах світу знають, що в Україні красиві традиції, обряди, культура, фольклор. В сучасні часи цей обряд в сільській місцевості проходить у 90 % весіль, в містах – у 30% [11].

"Цигани". На третій день традиційного весілля вже мало хто збирається, а коли він все-таки проводиться, то обрядодія проходить в понеділок, в хаті молодої. Батьки нареченої готують святковий обід, де головною стравою є кури. Запрошуються обов'язково батьки молодого та найближчі родичі. Ця традиція сягає глибини століть, пов'язана з жертвоприношенням і походить ще з язичницьких часів. Приносять в жертву богам домашню птицю, яка смажена та дуже смачна. Слов'янські Боги, які відповідали за шлюб, любов, кохання і плодovitість, а це: а) Ладо – покровитель любові та кохання; б) Дажбог – покровитель шлюбу; в) Громовик – покровитель плодovitості та грому – задоволені, а молодята могли жити довго та щасливо. На столі в цей вечір багато видів їжі з курки – смажені, варені, копчені кури, а також курячий куліш. Всі ці кури не купляються, а їх приносять близькі друзі молодят. Дуже цікавий спосіб, яким хлопці та дівчата здобувають курей. На третій день весілля група молоді одягається по-циганськи і йде по селу красти курей. Згідно традиції, кури мають бути лише вкрадені, бо жертвоні діїства з птицею на завершення шлюбу проводили таємничо. Ніхто з селян не повинен був знати, чия курка стала жертвою, а тому її господарі не могли зробити щось погане молодій сім'ї [12]. Згодом цей звичай видозмінився в жартівливі сцени, а курей довірили красти циганам, як народу, котрий любить веселитися, жартувати й танцювати. А "цигани" входять в раж та крадуть під гумор та жарти не тільки курей, а й овочі, фрукти, горілку. Сьогодні цей обряд в містах зовсім не зустрічається, а в селах у 10 % весіль.

Обряд "перезви" зустрічався тільки на традиційному весіллі. Це означало "передзвін", "перезвон", "перевідгук", "перестук", "почерговини", тобто продовження весільного свята. У вівторок весь рід молодого знову прямував до своїх сватів. Треба наголосити на тому, що батьки молодої теж хотіли показати себе з найкращого боку перед своїми сватами. Справа в тому, що коли в понеділок відбувався обряд "цигани", то було дуже багато присутніх: родичі, друзі, молодь. Всі кричали, веселилися, жартували. І в цей момент переходити на якісь серйозні речі просто неможливо. А у вівторок після обіду батьки молодої чекали на батьків молодого, щоб спокійно та розсудливо продемонструвати їм свою хату, свій город, своє господарство, а найголовніше – на що здатна їх дочка і в яких умовах вона росла. Батьки молодого перед початком обіду молилися Богу, розрізали багато весільного хліба, привезеного зі своєї хати, а потім під спів присутніх роздавали всім по шматочку. Страви на цьому столі готували виключно мати молодої та сама молода, а батько молодої міг привселюдно хвалити свою дружину та дочку за прекрасну гостинність. Батьки молодого могли ще раз пересвідчитись в тому, що молодичка – гарна дружина, прекрасна хазяйка, чудова дочка, а їх син зробив правильний вибір. Основні теми розмови під час обіду – це щастя та добробут своїх дітей і конкретні дати чергових зустрічей батьків молодої та молодого. Ввечері в хаті влаштовували танці і дуже пізно розходились додому [13]. В сучасні часи ні в містах, ні в селах України цей обряд не проводиться.

Обряд "почесни". На традиційному весіллі обряд "почесна" відбувався у післявесільному циклі, тобто в понеділок після обіду. На сучасному весіллі ця обрядодія зустрічається дуже рідко, а якщо проводиться, то наприкінці весілля і має назву: "обряд віншування батьків молодих". Він відбувається тільки у випадках, коли одружується останній син (дочка), а усі старші брати (сестри) вже одружені і ніхто не розлучився. В такому разі дякують за це батькам, у яких двоє чи троє дітей і на даний момент всі одружені. Тоді, біля музик розстеляється килим, на нього ставлять два стільця для батьків. Коли батьки сідають, то діти їм на голови одягають барвінкові віночки, які спеціально зроблені своїми руками для цієї події. В руки батькам діти дають два келихи з молоком. Потім, по черзі, на килим виходять старші одружені діти з келихами вина, дякують батькам, проголошують тости, п'ють вино та співають пісні та декламують вірші. Батьки при цьому п'ють тільки молоко. Потім на килим виходить середня пара одружених дітей і процедура повністю повторюється. Насамкінець, до батьків виходять з келихами молодята, які щойно одружилися. У фіналі обряду всі діти співають оду батькам та цілують їх, потім всі разом піднімають їх разом із стільцями та качають батька та матір. Обряд закінчується масовим скандуванням "Гірко" батькам [14]. В селах сьогодні цей обряд проходить на 50 % весіль, у містах – у 5 %.

Своєрідним за символічним дійством на традиційному українському весіллі був обряд "биття каші" [15], що побутував на Київщині, Чернігівщині, Черкащині. Проходив він в хаті молодих в понеділок чи вівторок в присутності батьків з обох сторін, хрещених, близьких та дальніх родичів та друзів. Основна ідея цього обряду була в тому, щоб продемонструвати всім родичам та друзям, що молода, яка щойно вийшла заміж, гарна хазяйка, господиня і вміє гарно готувати не тільки для свого чоловіка, його рідних та друзів, а й для домашніх тварин.

Спочатку їй давалося завдання сварити смачну кашу у великому горщику. Першого вона повинна була пригостити свого чоловіка, потім його та своїх батьків, далі – хрещених, за ними всіх родичів, потім друзів. За молодичкою уважно стежили всі присутні. Їй не можна було помилитися з кількістю

продуктів. Кожен присутній міг попросити добавки. І, якщо, не дай боже, не вистачило б, то був би сором не тільки їй самій, а й її батькам. Після того, як всі поїли і взяли добавку (автор був присутній на обряді, коли в хаті було 19 чол.), в горщику повинно було залишитися не менше половини каші. Молода розбивала при всіх горщик, а кашу сипали їй у фартух. Вона присідала, виходила з кашею на вулицю і обсівала двір, город, сад, худобу, щоб усе родило і множилося. Обрядове вживання каші мало сприяти врожайності, воно притаманне календарним і основним обрядам сімейного циклу [16]. В сучасні часи цей обряд не зустрічається в жодному обстежуваному місті, а в селах Київської області автор бачив його в трьох випадках на 100 весінь.

Остання післявесільна обрядодія традиційного весілля називалася "медовий місяць" та тривала дуже довго, практично цілий місяць. Сьогодні зустрічається дуже рідко на селі, 1-2 випадки на 100 весінь, а в містах не зустрічається зовсім.

А пов'язана вона з тим, що мед – це дуже корисна їжа, яка налічує в собі багато вітамінів, мінералів, амінокислот та ін. На весілля родичі дарували молодятим велику миску меду. В переважній більшості випадків (приблизно 95%) молоді після весілля йшли жити до батьків молодого, а свекруха місяць готувала їжу, дивилася, щоб молода не перевантажувалася, не піднімала чогось важкого, та й взагалі, щоб цей місяць діти гарно відпочивали. Зважаючи на те, що традиційно в Україні сезон весінь розпочинався після збору пшениці та картоплі, тобто з вересня, то молоді розпочинали сімейне життя в теплу пору року. А це означало, що більшу частину доби вони були на свіжому повітрі: їли багато м'яса, сала, риби, овочів, фруктів, хліба, яєць і мед кожного дня, купалися в річці чи ставку. За таких обставин за перший місяць шлюбу молода ставала вагітною, а миска меду якраз закінчувалась. Тому в народі і пішла така назва першого подружнього місяця у молодих сімей – "медовий місяць" [16].

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що українське весілля – це яскраве, культурологічне явище, яке в традиційному та сучасному варіантах чітко структуроване на 3 цикли – передвесільний, власневесільний та післявесільний, які складаються з обрядів та разом створюють єдину, цілісну систему обрядових дій. Традиційний варіант остаточно склався на території середньої Наддніпрянщини в кінці XIX – на початку XX ст. та налічував за дослідженнями автора загалом 31 обрядодію. В сучасні часи повна система обрядодій налічує тільки 20 обрядів. Ця різниця викликана тим, що найкращі обрядодії з точки зору естетики, етики, культури, гумору, актуальності пройшли випробування часом і обов'язково присутні на обстежуваній території. Що стосується інших, то вони не пройшли випробування часом, а мудрий український народ їх сам відкинув як анахронізм.

Література

1. Козяр С. Українська родинна обрядовість. Віхи людської долі: весілля, похорон / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України / С.Козяр. – Хмельницький, 2000. – 72 с.
2. Щербіна І.В. Сутність традиційного весільного обряду на Україні / І.В.Щербіна // Культура України: Зб. статей. – Х.: ХДАК, 1997. – Вип. 4. – С. 101-110.
3. Маєрчик М.С. Українські обряди родинного циклу крізь призму моделі переходу: автореф. дис. канд. істор. наук: 07.00.01/М.С.Маєрчик; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України. – К., 2002. – 20 с.
4. Узунова Л.В. Відродження традиційних свят та обрядів в сучасних умовах культурного життя Криму: автореф. дис. канд. мистецтвознавства 17.00.01/Л.В.Узунова. – К, ДАККіМ, 2003. – 18 с.
5. Бондарчук Л.М. Обрядова весільна лексика польської мови: автореф. дис. канд. філос. наук / Л.М.Бондарчук; НАН України. Ін-т укр. Мови. – К., 2003. – 20 с.
6. Петрова Н.О. Українська традиційна весільна обрядовість Одещини (20-80-ті рр. XX ст.): автореф. дис. канд. істор. наук: 07.00.01 /Н.О.Петрова; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України. – К., 2004. – 20 с.
7. Марчук З.В. Українське весілля: генеалогія обряду/З.В.Марчук. – Поділ.-Волин. Народознав. Центр.-Рівне: Волин. Обереги, 2004. – 84 с.
8. Маховська С.В. Весільні пісні Поділля: функціонування, поетика, символіка: автореф. дис. канд. філолог. наук /С.В.Маховська; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України. – К., 2004. – 18 с.
9. Несен І.І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина XIX – XX ст.): автореф. дис. канд. істор. наук:07.00.01/І.І.Несен; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України. – К., 2004. – 21 с.
10. Бугайова В.О. Весілля як феномен української культури: обрядовість і театралізація: автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 26.00.04/В.О.Бугайова– Х.: Харк. держ. акад. культури, 2013. – 20 с.
11. Матушенко В.Б. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури: Монографія/ В.Б.Матушенко. – К.: Видавничий дім "Стилос", 2009. – 232 с.(з іл.). – ISBN 978-966-193-012-3.
12. Рыбаков Б.А. Календарь IV в. Из земли полян/Б.А.Рыбаков // Сов. археология. – 1962. – №4. – С.66 – 89.
13. Матушенко В.Б. Сценарій проведення весільного свята: Авторська робота /В.Б.Матушенко. – К.,1998. – 21 с.
14. Матушенко В.Б. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури: дис. канд. культурології: 26.00.01 /В.Б.Матушенко. – К, 2009. – 236 с.
15. Матушенко В.Б. Організація і методика проведення весільних свят. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Рекомендовано Міністерством освіти, науки, молоді та спорту України (Гриф № 1/11-5087 від 23.06.2011 р.)/ В.Б.Матушенко. – К.: НАККіМ, 2011. – 134 с.

16. Матушенко В.Б. Організація і методика проведення весільних свят. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Затверджено Міністерством освіти, науки, молоді та спорту України (Гриф № 1/ 11-20285 від 29.12.2012 р.) / В.Б.Матушенко. – К.: НАКККіМ, 2013. – 200 с.

References

1. Koziar S. Ukrainska rodynna obriadovist. Vikhy liudskoi doli: vesillia, pokhoron / In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M.T.Rylskoho NAN Ukrainy / S.Koziar. – Khmelnytskyi, 2000. – 72 s.
2. Shcherbina I.V. Sutnist tradytsiinoho vesilnoho obriadu na Ukraini / I.V.Shcherbina // Kultura Ukrainy: Zb. statei. – Kh.: KhDAK, 1997. – Vyp. 4. – S. 101-110.
3. Maierchuk M.S. Ukrainski obriady rodynnoho tsykladu kryz pryizmu modeli perekhodu: avtoref. dys. kand. istor. nauk: 07.00.01/M.S.Maierchuk; In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M.T.Rylskoho NAN Ukrainy. – K., 2002. – 20 s.
4. Uzunova L.V. Vidrodzhennia tradytsiinykh sviat ta obriadiv v suchasnykh umovakh kulturnoho zhyttia Krymu: avtoref. dys. kand. mystetstvoznavstva 17.00.01/L.V.Uzunova. – K, DAKKIM, 2003. – 18 s.
5. Bondarchuk L.M. Obriadova vesilna leksyka polskoi movy: avtoref. dys. kand. filos. nauk / L.M.Bondarchuk; NAN Ukrainy. In-t ukr. Movy. – K., 2003. – 20 s.
6. Petrova N.O. Ukrainska tradytsiina vesilna obriadovist Odeshchyny (20-80-ti rr. XX st.): avtoref. dys. kand. istor. nauk: 07.00.01 /N.O.Petrova; In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M.T.Rylskoho NAN Ukrainy. – K., 2004. – 20 s.
7. Marchuk Z.V. Ukrainske vesillia: henealohiia obriadu/Z.V.Marchuk. – Podil.-Volyn. Narodoznav. Tsent.-Rivne: Volyn. Oberehy, 2004. – 84 s.
8. Makhovska S.V. Vesilni pisni Podillia : funktsionuvannia, poetyka, symbolika : avtoref. dys. kand. filoloh. nauk /S.V.Makhovska; In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M.T.Rylskoho NAN Ukrainy. – K., 2004. – 18 s.
9. Nesen I.I. Vesilnyi rytual Tsentralnoho Polissia : tradytsiina struktura ta reliktovi formy (seredyna KhIKh – XX st.): avtoref. dys. kand. istor. nauk:07.00.01/I.I.Nesen; In-t mystetstvoznavstva, folklorystyky ta etnologii im. M.T.Rylskoho NAN Ukrainy. – K., 2004. – 21 s.
10. Buhaiova V.O. Vesillia yak fenomen ukrainskoi kultury : obriadovist i teatralizatsiia: avtoref. dys. kand. mystetstvoznavstva:26.00.04/V.O.Buhaiova– Kh.: Khark. derzh. akad. kultury, 2013. – 20 s.
11. Matushenko V.B. Suchasne vesillia v konteksti ukrainskoi obriadovoi kultury: Monohrafiia/ V.B.Matushenko. – K.: Vydavnychii dim "Stylos", 2009.– 232 s.(z il.). – ISBN 978-966-193-012-3.
12. Rybakov B.A. Kalendar' IV v. Iz zemli polyan/B.A.Rybakov // Sov. arkhologiiya. – 1962. – №4. – S.66 – 89.
13. Matushenko V.B. Stsenarii provedennia vesilnoho sviata: Avtorska robota /V.B.Matushenko. – K.,1998. – 21 s.
14. Matushenko V.B. Suchasne vesillia v konteksti ukrainskoi obriadovoi kultury : dys. kand. kulturolohii: 26.00.01 /V.B.Matushenko. – K, 2009.– 236 s.
15. Matushenko V.B. Orhanizatsiia i metodyka provedennia vesilnykh sviat. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv.Rekomendovano Ministerstvom osvity, nauky, molodi ta sportu Ukrainy (Hryf № 1/ 11-5087 vid 23.06.2011 r.)/ V.B.Matushenko. – K.: NAKKIM, 2011. – 134 s.
16. Matushenko V.B. Orhanizatsiia i metodyka provedennia vesilnykh sviat.Pidruchnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv. Zatverdzheno Ministerstvom osvity, nauky, molodi ta sportu Ukrainy (Hryf № 1/ 11-20285 vid 29.12.2012 r.) / V.B.Matushenko. – K.: NAKKIM, 2013. – 200 s.

Матушенко В. Б.

Украинские обряды послесвадебного цикла

В статье анализируется послесвадебный цикл украинских обрядов, который вмещает не так много обрядов в сравнении с предсвадебным и собственно свадебным. Раньше, до 70-х годов XX столетия, к послесвадебному циклу относился обряд снятия фаты и покрывание платком, но за недостатком времени и отсутствия празднования на второй день в настоящее время на территории средней Надднепрянщины (г. Киев, Киевская, Черниговская, Черкасская области) он проходит в первый день свадьбы. И поэтому на данный цикл остаётся очень мало обрядов. Поскольку послесвадебный цикл не полностью освещён во многих исследованиях разных авторов, то именно его полному рассмотрению посвящена статья.

Ключевые слова: свадьба, послесвадебный цикл, традиционные обряды, современные обряды, молодая, молодой.

Matushenko V.

Ukrainian rites post wedding cycle

This article analyzes post wedding cycle Ukrainian ceremonial that accommodates not many rituals in comparison with pre- or wedding. Earlier, the 70-ies of XX century belonged post wedding cycle ritual removal of the covering veil and kerchief, but for lack of time and lack of celebrations on the second day (and all my friends and family to see him), in the current year on the territory of the Middle Dnieper (m. Kyiv, Kyiv, Chernihiv, Cherkasy region), he continually runs the first day of the wedding. And so this cycle is very little rituals. If you take a percentage, in practice post wedding ceremonies take place today at 20% of weddings in the city and 90 % – in rural areas.

Since post wedding cycle is not fully reflected in the many studies by different authors, it is dedicated to its full consideration given scientific articles.

The main objectives of this research article:

1) make the analysis of the Ukrainian marriage ceremony in Ukrainian modern works of ethnographers and cultural studies in the context of identifying them factual material concerning post wedding ceremonial Ukrainian wedding;

2) a detailed examination of contemporary Ukrainian wedding post wedding ceremonial middle Dnieper region based on the author's own research. Regarding the first objective of this article, the current year is a very interesting dissertation young Ukrainian ethnographers.

This paper S.Kozyar Ukrainian family ritual. Milestones of human destiny weddings, funerals, highlighted the progress of wedding and funeral ceremonies on the tail. Essence, attributes and symbols of wedding ceremonies. Are some song samples [1].

I.Scherbyna in his study "Ukrainian wedding as ethno-cultural phenomenon" provides a comprehensive theoretical analysis of the semantics of Ukrainian marriage ceremony on materials Slobozhansky ritual- song tradition [2]. Very original analyzes Ukrainian rituals M.Mayerchuk in his work "Ukrainian rituals of family cycle the light switch model" [3].

L.Uzunova in the "Revival of traditional festivals and ceremonies in modern terms the cultural life of the Crimea" analyzed the historiography of the study of culture in the region and considered the features of migration that have influenced its formation [4].

L.Bondarchuk considers overall system ceremonial wedding, some microfields specific rituals Polish wedding and describes the principles of structured ritual paradigms in the "Ceremonial wedding vocabulary Polish language" [5].

N.Petrova researcher in his work "Ukrainian traditional wedding rituals of Odessa region" (2-80-ies of XX century). Summarized information derived from written sources and field data, using comparative historical analysis as one of the important methods of typology, through which restored the structure of the marriage ceremony, to its local, regional and phasic differences, ethnic characteristics studied Ukrainian wedding, found the effects of interaction with the traditions of the Moldavians, Russians, Bulgarians, and other ethnic groups in the region [6].

Based Podolski-Volyn region trained research Z.Marchuk "Ukrainian Wedding: Genealogy rite", which based on folk material (texts wedding songs, oral stories on wedding customs) the features of the origin and development of the wedding ceremony, disclosed his ties with various historical periods and cultures [7].

As for the theme function, poetics, symbolism Ukrainian wedding songs, this topic has considered in his paper "Wedding Song skirts: performance, poetics, symbolism" researcher S. Mahovska [8].

But the most interesting study of contemporary works, in my opinion, made in the I.Nesen "Wedding Central Polesse ceremony: traditional structure and relict forms (mid XIX – XX). In this paper carefully considered adjacent to our study area Polesse, as a place of existence relic phenomena and ethnographic region most affected by the Chernobyl disaster and requires the most attention [9].

And the last of the modern scientific papers – a thesis Kharkov young researcher Victoria Bugaeva "Marriage as a phenomenon of Ukrainian culture: ritual and theatrical", which was defended September 26, 2013 in Kharkiv State Academy of Culture. In recent years, research has become important practice approach to family cycle ceremonies, including weddings as a socioculture phenomenon, because it is closely linked to the values and trends of modern society. Wedding favor indispensable spokesman social life, her tastes images – a kind of marker of national culture. Thus, the study V.Bugaeva extremely devoted to the actual problem of the phenomenon in terms of Ukrainian wedding rituals and theatrical Important and interesting ideas researcher consistently and logically deployed in the text of the thesis. Originally V.Bugaeva defines categories of research: traditions, rites, rituals, and theater and as a basis for artistic functioning of the marriage ceremony. The complexity and multiplicity of the object of research led to the use of multiple research approaches – primarily cultural and art.

It should be noted carefully assembled researcher factual material (appeal to our many years of experience in wedding agencies, conducting wedding festivals), the problem of interpretation which has long been at the time [10].

Thus, for the study of wedding ceremonies and weddings in general had a very broad source base. This testimony of ancient writers, observing foreign travelers who were in the Ukraine, a special study of pre-revolutionary, Soviet and Ukrainian ethnographers. But there is a need to systematize the accumulated materials on wedding ceremonies all ethnographic regions, zones, regions of Ukraine. For the author it is important to show reconstructed and structured wedding ceremonies taking into account local peculiarities characteristic of the Middle Dnipro region, especially where post wedding ordinances covered deeply enough.

With the recent sentiments of the author appears quite logical question is why today the young Ukrainian brides virtually no hold on her wedding post wedding cycle of ceremonies?

This is due to the fact that young people : a) do not know how to do it, and b) do not want to do, and c) live in the city, and there are nice and colorful not spend d) promptly in the morning go for a honeymoon, and e) no one to do these ceremonial, as all the guests had departed. The second part of the objective of this research paper is just to correct, consistent and clearly describe all ceremonial post wedding cycle Ukrainian wedding middle Dnieper region based on our own field research of the author. A look these ceremonial follows.

1. Rite "covering young" there was always the traditional wedding and took the morning after the wedding night, in the house of the bridegroom. In Ukraine, most marriages (about 95% in 100 cases) after the wedding, the young boy had to bring his young wife to the house of their fathers [11], and if well earned and has built his own cabin (in rural areas), or an apartment, or room (in the town), the wife brought it there. All honor a young boy and said of him that he was serious, hardworking, and he earned himself the wedding. Only 5 % of marriages where the young had no huts or rooms he went to live with the parents of the bride. This guy is not respected, he shouted "adoptee", "going on to receive mother" [11,104]. But in some cases were young, hardworking guys – orphans, which killed his father. There is no young abused and not abused. And this ceremony coverage has ancient roots, from about the fifteenth century. All ceremonial held in a special room – "barn" where the wedding took place that night. It should be emphasized that this chamber, that is a separate device to build houses in the villages especially in those families where the boys were born. When the family were some of the girls, the parents did not care and knew that their daughter's wedding night will carry on their husbands. After the wedding night there were only two options. The case is the first and very rare. Young was not a girl, a white sheet, and the mother in the morning came the young and saw it. As soon as she hung this sheet in front of the hut for mass inspection. The question is why it is no secret why not protect the bride? The answer lies on the surface. The fact that the wedding knew in advance all, that all the village. And if the mother in law does not present a one hundred percent proof that her daughter virgin, innocent people do not understand – decent demoiselle or not. Therefore, the question of chastity, fidelity, purity was Ukrainian families in first place in terms of education. When something is wrong,

the young are not protected, neither parents nor relatives or friends. A younger brother could even throw in a bride mud, crap, rubbish. Young was quickly gather belongings and flee to a nearby village, another town, or even in another province. And on her father's life will be hanging stamp – badly brought up their child. In the second case, where in-law came into the barn and saw a red sheet, it is with great joy hung it to view the whole village. Young while dressed in her head a transparent kerchief (symbol of virginity and girl) and mother in law, acquired before the wedding a special gift for daughter in law – white as milk shawl (symbol of a married woman) began with a young wedding game. It came from the backside of the bride trying to remove transparent matter, and rejected young head. Then his mother came from the other side and the young rejected his head the other way. The third time in-law head kissed the bride, and she no longer resisted, and his mother took off the veil and put her on his arm, or on a chair. After you have taken a white handkerchief and put on the head of the youth. And for the first time hand bury handkerchief on the floor, have caught a second time and this scarf worn on the head of the bride. Demoiselle again bury scarf. Mother caught the handkerchief again, then kissed the bride and head dressed scarf behind. This wedding game ended. Young no longer trochanter head and from that moment it was impossible to call a word – "bride", but only "married " or "wife". This young white scarf was going to be different from the unmarried girls. A hundred or two hundred years ago the young without the headscarf could not even go outside. In modern times, this ceremony takes place on the first day of the wedding and is characteristic for both the city and the village [11].

Keywords: wedding, post wedding cycle, traditional ceremonies, rites modern, young.

УДК 168.522

Овчарук Ольга Володимирівна
кандидат педагогічних наук, доцент

ІДЕАЛ У ПРОСТОРІ КУЛЬТУРИ: КАТЕГОРІАЛЬНИЙ СТАТУС ПОНЯТТЯ

У статті з позицій категоріального аналізу категорії ідеалу та на основі узагальнення наукового досвіду його осмислення у контексті таких наук про культуру, як філософія, філософія культури, мистецтвознавство, теоретично обґрунтовано доцільність включення концепту "ідеал" у категоріальний апарат культурології.

Ключові слова: ідеал, категорії, цінності, ціннісно-смісловий зміст, картина світу, культурологічне знання, філософія, філософія культури, мистецтвознавство.

Формування нових напрямів гуманітарних знань, у тому числі культурології потребує вироблення як конкретно-наукової методології, яка виступала б у ролі ефективного інструментарію осмислення культурних явищ та смислів, так і розробки відповідного категоріального апарату з метою відображення сутнісних властивостей культури, на основі яких здійснюється систематизація культурних феноменів. "У методології культурології важливе місце належить категоріям як найбільш фундаментальним та субстанціальним поняттям про культурні закономірності, явища, процеси і зв'язки, сутнісні властивості культури, на основі яких здійснюється систематизація досліджуваних культурних феноменів та розробляються методології їх пізнання" [11, 182].

Втім, у культурологічних науках до нинішнього часу лишається проблемою систематизація цілісної системи категоріального апарату. Традиційно його формування здійснювалося шляхом запозичення категорій та понять із філософії, політології, соціології, психології лінгвістики й інших галузей знань, а також пристосування їх відповідно до потреб культурології, деякі категорії не мають прямих аналогів в інших науках і потребують самостійної розробки та обґрунтування, інші – з огляду на оновлення дослідницького інструментарію, можуть бути переосмислені з позицій сучасного світоглядного контексту значень та смислів класичних категорій та понять, залучених з інших сфер гуманітаристики. Постановка питання про необхідність рішення подібних завдань зумовлена усім процесом розвитку культурологічного знання, у якому виробляються специфічні методи аналізу культури та створюються відповідні пізнавальні моделі.

В ситуації з ідеалом ми постаємо перед необхідністю осмислення цього культурного феномена у вимірах сучасної культурологічної парадигми, створення якої можливо за умов урахування кращих надбань вітчизняної та зарубіжної філософської рефлексії минулого. Необхідність звернення до концепту ідеалу має ще один сучасний аспект – коли певні підвалини людської життєдіяльності вичерпують себе, загострюється інтерес до питань про сенс і цілі діяльності, її світоглядні орієнтири та перспективи. Власне, йдеться про переосмислення людського буття в динаміці соціального часу. І це, в свою чергу, передбачає аналіз проєктивних детермінант – ідеалу, мрії, надії сподівань, завдяки яким здійснюється світоглядне ставлення до прийдешнього, розгортається своєрідне "віяло" смисложиттєвих орієнтацій, визначення перспектив [6, 5].

Незважаючи на те що, у сучасній науковій літературі напрацьований значний масив досліджень, присвячених осмисленню ідеалу як філософсько-естетичної (Г. Гадамер, Е. Касирер, Г. Коген, Г. Шпет, Ю. Борєв, О. Воєводін, Л. Левчук, В. Личковах, Н. Вернигора, В. Панченко, Л. Столович,